

רשימות חוברת קעח

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ צו, שבת הגדול, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו: (א) התחלת רשימת שבת הגדול תשג"ה (תש"ג), (ב) חלק מהרשימה דשמחת בית השואבה תרצ"ב שבה מדובר גם בענין "מים שלנו" (נדפס ברשימות חוברת ז' ס"ע 7 ואילך). (ג) התחלת רשימה בענין זמן.

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, ניתוסף כאן גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

ועש"ק פ' צו, שבת הגדול, ה'תשנ"ט
ברוקלין, נ.י.

שבת הגדול תשג"ה

— ענין שה"ג ע"פ דא"ח נת' בעבודת הלוי סו"ס שמות — ענינו נרמז בתורה מקח הפסח בעשור והי' זה ביום השבת כי ביום ה' יצאו ממצרים (שבת פז:) ונק' שה"ג שהי' בו נס גדול דמכה מצרים בכוריהם (תוד"ה ואותו. שם. ורבינו בשו"ע סת"ל).

וידוע הקושיא דא"כ אינו תלוי בשבת ומהשם משמע דהשבת הוא גדול — לגבי שבתות אחרים.

וי"ל דהנה ב' ענינים בשבת: דמתקדש ע"י עבודת ימי החול שקדמוהו — ובנגלה הוא מרז"ל (ע"ז ג, א) מי שטרח בע"ש יאכל בשבת ומה שיוה"ש מני' מתברכין כל יומי () שבאים אחריו ובנגלה הוא מרז"ל (ביצה טו: ושם) לוו עלי ואני פורע (ואף שרש"י ד"ה חוץ — שם טז. — פי' לשעה — ג"כ — אבל עיי"ש בתוס').

ובכונה ירושלים לה': על מה צ"ל שבתות הרבה .. אבל באמת כל מה שהוא בשבת זהו בכל ו' ימי המעשה שאחריו ואח"כ בשבת שני' נתעלה עוד.

ובעבודת האדם הוא: עליות האדם הם בערך זל"ז, מחיל אל חיל, ולא בדלוג — מלבד כשנוגע בענין של מס"נ וכה"ג. ולכן אף שיוה"ש מובדל, בכ"ז יש ערך בינו לימי החול.

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)

שבת הגדול תשג"ה

ענין שבת הגדול ע"פ דא"ח — נתבאר בספר עבודת הלוי סו"ס שמות!

ענינו נרמז בתורה — כמ"ש במקח הפסח "בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות גו"², והי' זה ביום השבת, כי ביום ה' יצאו ממצרים (שבת פז, ב), וכיון שט"ו ניסן הי' ביום ה', א"כ עשרה בניסן הי' בשבת. ונקרא "שבת הגדול" לפי שהי' בו נס גדול ד"למכה מצרים בכוריהם"³ (תוד"ה ואותו — שם. ורבינו הזקן בשו"ע שלו או"ח סת"ל).

וידוע הקושיא, דא"כ, ענין הגדלות אינו תלוי בשבת אלא בהנס, ומהשם "שבת הגדול" משמע דהשבת הוא גדול — לגבי שבתות אחרים.

ויש לומר⁴, דהנה, ב' ענינים בשבת:

א) הא דיום השבת מתקדש ע"י עבודת ימי החול שקדמוהו. — ובנגלה הוא מאמר רז"ל (ע"ז ג, א) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

ב) ומה שיום השבת מיני' מתברכין כל יומי (זח"ב סג, ב. פח, א) שבאים אחריו. — ובנגלה הוא מאמר רז"ל (ביצה טו, ב ושם) "לוי עלי וקדשו קדושת היום והאמינו כי ואני פורע", שזוהי דוגמא להמשכת הברכה מיום השבת על הימים שלאחריו, שבהם פורע הקב"ה מה שלוו להוצאות השבת (ואף שרש"י (ד"ה חוץ — שם טז, א) פירש בדברי הגמרא "כל מזונותיו של אדם קצובים לו כו' חוץ מהוצאת שבתות כו'"), "אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו, אלא לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה", וכיון

1) ושם, שנוסף על השבת שבא לאחרי הששה ימים, יש שבת בראשית שלפני הששה ימים (כללות ההשתלשלות) שנמשכים ממנו, שזהו בחי' התענוג שבבחי' עצמותו כו', וזהו"ע שבת הגדול דוקא, שצריך להיות לפני פסח, עיי"ש בארוכה.

2) בא יב, ג.

3) תהלים קלו, יו"ד.

4) עוד ביאורים בענין זה — ראה לקו"ש חל"ז ע' 11, ובהנסמן שם בהערה 34.

שממציאים לו לשעה ג"כ, היינו, גם לפני השבת, הרי אין זה דוגמא לפעולת השבת על הימים שלאחריו, אבל עיי"ש בתוס': "מזונותיו דשבת — כדאמר לוו עלי ואני פורע", שמשמעו בפשטות לאחרי השבת).

ובכונה ירושלים סי' לה' איתא: "על מה צריך להיות שבתות הרבה. . אבל באמת כל מה שהוא בשבת זהו בכל ו' ימי המעשה שאחריו, ואח"כ בשבת שני' נתעלה עוד"⁶.

ובעבודת האדם הוא:

עליות האדם הם בערך זה לזה, כמ"ש "ילכו מחיל אל חיל", ולא באופן של דילוג שהוא באין ערוך — מלבד כשנוגע בענין של מסירת נפש וכהאי גוונא.

ולכן אף שיום השבת מובדל מימי החול, בכל זאת יש ערך בינו לימי החול.

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)

(5) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' קסב.

(6) וב' ענינים אלו (מה שנמשך משבת בכל ו' ימי המעשה שאחריו, ומה שנתעלה עוד בשבת שני') הם ע"ד ב' ענינים הנ"ל.

(7) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

ישנו חריף ובקי.

בקי ר"ת ברכה קדושה יחוד (מאו"א ב' סו וביא"נ. לקו"ת סד"ה ואתה מרבכות), ממכ"ע וסוכ"ע וכ"ק כלא חשיב, זו"ן ובינה, שלכן בגימט' ג' שמות הו' אד' ואה'. כי הדבר העקר אצלו שהוא מארי חטי, ולא החריפות וקושיות ותי', כי הוא הולך כסדר ההשתל', מן הקל אל הכבד, והכל הוא מדרי' בקדושה. בתחלה ברכה, עולם שנברא בב', מפני שזהו ברכה (ב"ר פ"א). אח"כ קדושה, שממשיך זה בבר' ע"י התורה — נגלה דתו', שזהו מאורסה, קדושין, חיצוניות. ואח"כ יחוד, פני' ההשפעה, פני' התורה. ואין אצלו הסתר והעלם.

חריף [לעיין המשך ס"ו ש"ס בבלי וירוש'] הוא שמקשה, מגלה שעדיין ישנו הסתר, שעוד לא נתברר הענין, ומתרץ — מבררם, וחוזר ומקשה, שגם בירור זה עוד איננו מספיק, וחוזר ומתרץ ומברר הענין בעילוי אחר עילוי. וכיתרון האור הבא מן החושך דוקא. וזהו שגם דבר הנטל"פ — חורפ' מחלי' לשבת, כי דוקא ע"י הקשיא, מתברר הענין. וזהו מעלת החריפות. ולא לבד דבר שהוא בעצמו רע, אלא אם גם נטל"פ באחרים, החריף מתקנו, וכדאיתא (ע"ז לט.).

י"א שגם אינו ב"י שהוא נטל"פ, מחליא לי' לשבח (תוד"ה אגב חולין קיב. הניח בצ"ע. טושו"ע יו"ד צ"ו וק"ג בשם י"א, וכן סתם להלכה בהג' רמא סצ"ה ס"ב ובש"ך סצ"ו ס"ק ו'. ובחילתית כ"ע מודי). ואב"י היינו שהוא מיום אתמול (ע"ז עה: וטושו"ע יו"ד ק"ג). כי בצד הקדושה, הוא — לעולם יהיו בעיניך כחדשים (רש"י דברים כו' טז'. ועד"ז ספרי ו' ו'), וכן, ו"א שני דהוי עלמא נחשב, לפעמים, ככלל אחד, ואין עוד עדיין אתמול. משא"כ בלעו"ז הוא מלך זקן וכסיל (פירש"י קהלת ד' יג'). וכל הסט"א — חיותה ומקורה ע"י השבירה דתהו, שהי' לפני מלך מלך לבנ"י, והוא משמיטה הא* שלפני עוה"ז וו"א שני דהוי עלמא, וכידוע פי' התמונה והאריז"ל בזה (תו"א ויאמר מי שם פה). ולכן גם העונש ע"ז, הוא ע"י גיהינום, שנקרא בכתוב ערוך מאתמול תפתה, וכדרז"ל (ב"ר פ"ד) דקאי אגהנום. וכ"ז נטל"פ. וע"י החריפות בתורה מתקן כ"ז, ע"י אור הבא מן החושך דוקא.

מצינו גם בקדושה החיוב דאתמול דוקא, והוא למצה, דצריך מים שלנו, שיעבור עליהם ליל' א' [בטור יו"ד ובתוס' ע"ז הנ"ל — דעת

רש"י ור"ת שבלילה א' נטל"פ]. אבל, תנאי קודם לזה הי' שיהיו המים שלנו, וכדאיתא פסחים (מב.) שדרש ר' מתנה מים שלנו, ואייתו כ"ע חצבייהו לבקש ממנו המים שלו, ואז אמר להם מיא דביתו אמרי, ולכאורה, מתחילה אפה"ל כן שלא יטעו [אף שאפ"ל דאמר בלשון רבו (ובפרש"י שהיו דורשין בלה"ק) אף שיש לטעות עי"ז, וכמו בעדיות א' ג'], אלא — המים צ"ל שלנו, ואז אין ליראות גם אם ילינו הלילה [והוא ע"ד דרש דאל תקרי שצריכין להתקיים שניהם. לעיין בלקו"ת דרושים דבניך ובוניך, ובשל"ה כללים].

[צ"ע דדוקא מים שלנו בעינן. ובאוה"ת "ל' התו"א ויצא עם הג' בסופו: שיהי' ע"ד מ"ת בוכים. וזהו ג"כ ליני הלי' והי' בבוקר, לעוה"ב (ירוש' חגיגה ב' א'). ובזה לשין מצה, אתכפיא. ומצה סימן לגאולה, וכמ"ש מצה זו ע"ש מה וכו' וגאלם].

א. באופן לימוד התורה ישנו חריף ובקי:

בקי — ר"ת ברכה קדושה יחוד (מאו"א ב' סו וביאיר נתיב).
לקו"ת ברכה סד"ה ואתה מרכבות²), שהם ממכ"ע (ברכה) וסוכ"ע
(קדושה) וכולא קמי' כלא חשיב (יחוד), וענינם בספירות זו"ן (ברכה)
— מלכות (נוקבא), וקדושה — ז"א) ובינה (ששרשה בעתיק), שלכן
"בקי" בגימטריא³ ג' שמות הוי' (ז"א) אד' (מלכות) ואהי' (בינה או
כתר").

והענין בזה — כן, "בקי", הדבר העיקר אצלו שהוא מארי
חטי', ולא התריפות וקושיות ותירוצים (שזהו ענינו של "חריף",
כדלקמן), כי הוא הולך כסדר ההשתלשלות, שהליכה זו היא מן הקל
אל הכבד, והכל הוא מדריגות בקדושה:

מן הקל אל הכבד — בתחלה ברכה, שקשור עם העולם שנברא
בב', מפני שזהו ברכה (ב"ר פ"א⁶). אח"כ קדושה, היינו, שממשיך
זה (ענין הקדושה) בברכה (בעולם שנברא בב', לשון ברכה) ע"י התורה
— נגלה דתורה, שזהו "מאורסה"⁷, קדושין, חיצוניות. ואח"כ
יחוד, פנימיות ההשפעה, פנימיות התורה;

1) במאורי אור שם: "בקי נק' הקב"ה .. אהי' הוי' אדני גי' בק"י". וביאיר נתיב: "סוד בקי
עיין בר"מ משפטים דף קטז וז"ל יק"ב יחוד קדושה ברכה דקב"ה וכו' וקב"ה הכי סלקן לי'
אתווי דילי יב"ק כגוונא דא הקב"ה בחושבן יב"ק וכו'" (ובהמשך הזהר שם: "ומאן דאיהו
בק"י בהלכה דילי' .. קב"ה עמי' כו"").

2) ושם (צג, ד): "ענין ג' מדריגות ברכה קדוש' יחוד .. ענין הברכה .. בכחי' ואתה מחי'
את כולם ("התפשטות חיות העולמות ואתה מחי' את כולם מלכותך מכ"ע"), אבל קדושה הוא
ההמשכה מבחי' רבבות קדש ע"י אשר קדשנו במצותיו, שהוא המשכת סוכ"ע, אלא שמ"מ
קדושין הוא עדיין רק בחי' אירוסין, והוא בחי' ואתא כו'. אבל היחוד הוא .. למעלה מעלה
מזה הוא בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן" (ומציין גם למאו"א ולר"מ פ' משפטים (שבהערה
הקודמת). ועוד).

3) מאו"א שבהערה 1.

4) ראה ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך אהי' (ע' תמו ואילך). וש"נ.

5) "מי שקבץ תבואה למכור, כלומר .. שמקבץ שמועות", "שמשנה וברייתא סדורין לו
מפי השמועה כנתינתן מהר סיני" (ברכות והוריות בסופן ובפרש"י).

6) ושם (יו"ד): "למה נברא העולם בב' .. שהוא לשון ברכה".

7) ראה פסחים מט, ב (וש"נ): "תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא
מאורסה". — וקאי על נגלה דתורה, שנתגלה במ"ת, שאז הי' אירוסין בלבד, כמארו"ל (שמור"ר
ספט"ו) "העולם הזה אירוסין היו, שנאמר (הושע ב, כא) וארשתיך לי לעולם". ומסיים שם:

והכל הוא מדריגות בקדושה — שאין אצלו הסתר והעלם.
 חריף [לעייין בהמשך תרס"ו⁸ לענין החילוק דש"ס בבלי
 וירושלמי] — הוא שמקשה⁹, היינו, שמגלה שעדיין ישנו הסתר,
 שעוד לא נתברר הענין, ומתרץ — מבררם, וחוזר ומקשה, היינו,
 שגם בירור זה עוד איננו מספיק, וחוזר ומתרץ ומברר הענין בעילוי
 אחר עילוי. וכיתרון האור הבא מן החושך דוקא¹⁰.

וזהו שגם דבר הנותן טעם לפגם, חורפני מחלי' (החריפות
 ממתקת הטעם) לשבח — כי דוקא ע"י הקשיא, מתברר הענין. וזהו
 מעלת החריפות בתורה, בדרך הלימוד מתוך קושיות ותירוצים —
 שדוקא ע"י הקשיא, העלם והסתר, מתברר הענין, בדוגמת החריפות
 שממתקת הטעם לפגם. ולא זו בלבד שהחריפות מתקנת דבר שהוא
 בעצמו רע, אלא אם גם נותן טעם לפגם באחרים (שזה מורה על
 גודל והתגברות הרע, שפועל גם באחרים), החריף מתקנו, וכדאיתא
 בגמרא (ע"ז לט, א) "והקורט של חילתית (מין פירי הוא .. ומחתכין
 את קרטיו בסכין ואסור משום שמנוניתא דסכינא¹¹), מ"ט, משום דמפסקי

"אבל לימות המשיח (שאו יהי גילוי פנימיות התורה) יהיו נישואין, שנאמר (ישעי' נד, ה) כי
 בועליך עושיך" — יחוד, פנימיות ההשפעה (ראה בכ"ז — לקו"ת שבהערה 2. שה"ש מח,
 א. סידור (עם דא"ח) ברכת נשואין קלח, ג ואילך. אוה"ת שה"ש ע' תז. ועוד).

(8) ושם (ע' צ ואילך), מבואר ההפרש והמעלה דתלמוד בבלי, ש"העיקר הוא הפלפול
 בריבוי קושיות והעלמות עד שבא על הסברא האמיתית", לגבי תלמוד ירושלמי, ש"רובם הם
 הלכות פסוקות בלי פלפול", עיי"ש בארוכה.

ואולי י"ל טעם הציון ל"המשך ס"ו" דוקא, אף שענין זה נתבאר בארוכה (לפנ"ז) בשערי
 אורה* (שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך) — כי, בהמשך תרס"ו יש הדגשה יתירה
 בביאור גודל המעלה דבירור הסיגים והפסולת שבשכל נ"לבד מה שע"י ההעלם וההסתר מגיע
 לעומק פנימיות השכל, דמשו"ז לבד הרי מ"מ מי ששכלו טוב וחריף יוכל לבוא לעומק השכל
 גם בלי העלמות והסתרים כו"ל, וענין זה הוא ע"ד המבואר כאן שהחריפות מתקן הטעם לפגם,
 כדלקמן בפנים.

(9) "חריף ומקשה" — מתוך פלפול יתירה .. הוה מקשה ומתרץ, "עוקר הרים" —
 "מחודד בפלפול", "חריף ומפולפל" (ברכות והוריות שם ובפרש"י).

(10) ע"פ לשון הכתוב — קהלת ב, יג.

לכאורה כוונת רבינו במעלת האור הבא מן החושך דוקא — לא רק שע"י הקושיות נעשה
 אור השכל זך ובהיר יותר, שמאיר אור השכל כמו שהוא לאמיתתו, עד להעלם העצמי דחכמה,
 אלא גם שדוקא ע"י בירור הסיגים והפסולת מגיעים לבחי' העלם העצמי ממש שלמעלה
 מהעלם העצמי דחכמה (ראה המשך תרס"ו שם).

(11) פרש"י במשנה — שם לה, ב.

(* ולהעיר, שבסה"מ תש"ח ע' 122 מצייין רבינו לשערי אורה הנ"ל, ולא להמשך תרס"ו.

ל"י בסכינא, אע"ג דאמר מר נותן טעם לפגם מותר, אגב חורפי' דחילתיתא מחליא ל"י (ממתקו — פרש"י) שמנוניתא, והו"ל כנותן טעם לשבח ואסור".

ב. ויש להוסיף בזה, שיש אומרים שגם אינו בן יומו, שהוא נותן טעם לפגם¹² — מחליא ל"י לשבח (תוד"ה אגב חולין קיב, א הניח בצ"ע¹³. טושו"ע יו"ד סימן צ"ו וק"ג בשם י"א¹⁴, וכן סתם להלכה בהגהת רמ"א סצ"ה ס"ב¹⁵ ובש"ך סצ"ו ס"ק ו'¹⁶). ובחילתית כולי עלמא מודי¹⁷).

והנה, אינו בן יומו היינו שהוא מיום אתמול (ע"ז עה, ב וטושו"ע יו"ד סק"ג¹⁸).

והענין בזה — כי בצד הקדושה, הוא ענין חדש בכל יום (ולא מיום אתמול), כמארז"ל לעולם יהיו בעיניך כחדשים (רש"י דברים כו' טז'. ועד"ז ספרי שם ו' ו'¹⁹), וכן, ו' אלפי שני דהוי עלמא²⁰, נחשב, לפעמים, ככלל אחד, ואין עוד עדיין אתמול.

משא"כ בלעו"ז הוא להיפך — שהרי היצה"ר נקרא "מלך זקן

12) ראה פרש"י ע"ז שם: "בישל בה אתמול, כבר הפיג בה טעמו .. ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם".

13) "יש לזוהר שלא לחתוך שומין כרישין ובצלים בסכין חולבת משום דחריפי טובא .. וצ"ע אם הסכין מקוננה ואין בן יומו אי חורפא דידהו מחליא לשבח כדאמר גבי חלתית פרק אין מעמידין (ע"ז לט)".

14) בר"ס צו: "צנזון או סילקא שחתכם בסכין של בשר בן יומו או שאינו מקוננה אסור לאכלם בחלב .. וי"א דה"ה לאינו בן יומו והוא מקוננה". ובסק"ג ס"ו: "יש מי שאומר שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינה בת יומא הכל אסור דחורפי' משויא ל"י לשבח".

15) ושם: "וכ"ז כשהמאכל אינו דבר חריף אבל אם ה' דבר חריף כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפי' אינו בן יומו כו' אוסר אפי' בדיעבד".

16) ושם (על מש"כ בשו"ע דה"ה לאינו בן יומו והוא מקוננה): "הטעם דחורפי' דצנזון מחליא ל"י ומשוויא ל"י לשבח כמו קורט של חלתית .. וכן דעת כל האחרונים, וכן נוהגין, ומשמע דאין חילוק בין בן יומו לאינו בן יומו, ונהגין להחמיר בכל מילי כמו בן יומו".

17) ומזה מובן שעצם הענין שהחריפות ממתקת הטעם לפגם גם באינו בן יומו הוא לכו"ע, והפלוגתא היא רק בשיעור החריפות.

18) בע"ז שם: "לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא כו'". ובשו"ע שם (ס"ה): "כל קדירה שאינה בת יומא חשיבה טעמא לפגם ואינה אוסרת".

19) בפרש"י על הפסוק "היום הזה ה' אלקיך מצורך": "בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם". ועד"ז (ולא בלשון זה ממש) בספרי (הובא גם בפרש"י) על הפסוק "אשר אנכי מצוך היום": "שלא יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה".

20) ר"ה לא, א. וש"נ.

וכסיל" (פירש"י קהלת ד' יג'²¹), ו"זקן" מורה על ההתיישנות — היפך החידוש (לעולם יהיו בעיניך כחדשים) שבקדושה.

ועוד זאת, שכל מציאות הסט"א — חיותה ומקורה ע"י השבירה דתהו, שהי' "לפני מלך מלך לבני ישראל"²², והוא משמיטה הא' * שלפני עוה"ז וו' אלפי שני דהוי עלמא, וכידוע פירוש התמונה והאריז"ל בזה (תו"א שמות ד"ה ויאמר מי שם פה)²⁴. ונמצא, שחיותה ומקורה של הסט"א היא מיום אתמול²⁵ (היפך הקדושה שבכל יום חדשים, ואין עוד עדיין אתמול).

ולכן גם העונש על זה, הוא ע"י גיהינום, שנקרא בכתוב²⁶

(* בענין שמיטה הא' — לעיין ש"ך עה"ת פ' בראשית²³.

(21) "זה היצו"ר .. זקן שמשעה שנולד הולד הוא נתון בו".

(22) לשון הכתוב — וישלח לו, לא — בנוגע לשמונת מלכי אדום שקדמו למלכי ישראל, שרומזים על עולם התהו שקדם לתיקון (ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל עה"פ. ועוד).

(23) ושם (ח, סע"ג): "מצאתי כתוב על שם ספר התמונות כי הבהמות של שמטה שעברה הם בני אדם של זו השמטה, והבל הי' רועה אותם, שנאמר ויהי הבל רועה צאן, וחזר משה ורעה הצאן, שנאמר ומשה הי' רועה. והיו ימיהם של אותם אנשים שהיו באותה שמטה, שהיא שמטת אברהם ונאמר עליהם כימי העץ ימי עמי, היו ארוכים, שהיו אוכלים מפרי העץ, אבל אנשים של זו השמטה שהיא שמיטת יצחק הם הצאן של אותה שמיטה, והצאן אין אכילתם אלא מפרי האדמה, ולכך נצטוו שלא לאכול מפרי העץ, ולכך אין ימיהם ארוכים, ובני אדם של אותה שמטה היו כמלאכים, ומשה הי' מאותה שמיטה, שכן משה משמיטה שעברה הוא, ולכך עלה אל האלקים לפי שהי' מלאך וכו'". ומסיים, "א"כ יראה שרצה ה' להשלימם ולהעלותם לעלוי גדול, מבהמה לאדם ומאדם למלאכים, אלא שגרים עון העגל וכו'".

(24) ושם (נא, ד): "איתא בס' התמונה (בהקדמה לתמונה ג' דכ"ז כ"ט ל"א) שזה העולם הוא שמיטה שני' ולפני' הי' ג"כ שמיטה אחת .. כך דעת ס' התמונה, ואחריו נמשכו המקובלים האחרונים לרדן מזה שמוכרח להיות עוד חמש שמיטות אחר שמיטה זו, כי צ"ל ז' שמיטות כנגד ז' מדות עליונות כו' (וכמ"ש שם בסה"ת). אבל האריז"ל פליג ע"ז במה שלמדו שצ"ל עוד ה' שמיטות וגם בענין זה מה שעוה"ז הוא שמיטה שני' עם היות דס"ל ג"כ כן .. דאין הכונה לומר שהי' עולם גשמי כמו עוה"ז דעכשיו עם שמים וארץ גשמיים ודצ"מ, כי זה לא הי' רק בשמיטה זו דוקא לבד, וענין השמיטה שהיתה לפני זו הוא ענין עולם התהו, דהיינו ענין ז' מלכין קדמאין דתהו שמתו, שהוא ענין ספירות רוחניי' כנודע, וענין שמיטה דעכשיו הוא ענין עולם התקון שנעשה אח"כ (ועיין בלק"ת פ' קדושים ובעמ"ה שער עולם התהו פמ"ו ד' כ"ה ע"א) וכנודע בכהאריז"ל". — ולפירוש זה מודגש יותר שהשמיטה הראשונה היא סוג אחר, אתמול.

(25) כלומר: דבר שהי' מקודם לכן ("לפני"), ועכשיו הוא באופן של עבר. — ואולי זהו תוכן ענין השבירה דתהו.

(26) ישע"י ל, לג. — וקאי על גיהנם, כסיומא דקרא: "מדורתה אש ועצים הרבה גו" (פרש"י עירובין יט, א).

“ערוך מאתמול תפתה”, וכדרשת רז”ל (ב”ר פ”ד²⁷) דקאי אגיהינום.

וכל זה (שאינו בן יומו אלא מיום אתמול) נותן טעם לפגם, כנ”ל. וע”י החריפות בתורה מתקן כל זה (בדוגמת החריפות כפשוטה — שנשתלשלה מהחריפות שבתורה — שמתקנת הטעם לפגם שבאינו בן יומו), ע”י²⁸ אור הבא מן החושך דוקא.

ג. ולהעיר, שמצינו גם בקדושה החיוב דאתמול דוקא, והוא למצה, דצריך “מים שלנו”, שיעבור עליהם לילה א’²⁹ [וע”פ מ”ש בטור יו”ד ובתוס’ ע”ז הנ”ל — שדעת רש”י ור”ת שבליילה א’ נותן טעם לפגם³⁰, היינו, שכשעובר לילה א’ חשיב אינו בן יומו, מאתמול].

אבל, אין להקשות מזה על האמור לעיל שבצד הקדושה לעולם יהיו בעיניך חדשים ואין עוד עדיין אתמול, כי:

תנאי קודם לזה שיעבור עליהם לילה א’ הי’ — שיהיו המים שלנו (היינו, מים השייכים אלינו, לקדושה),

וכדאיתא בפסחים (מב, א) שדרש ר’ מתנה מים שלנו,

(27) ושם (1): “שבו (בשני) נבראת גיהנם, שנא’ כי ערוך מאתמול תפתה*”, יום שיש בו אתמול ואין בו שלשום” (ובפרש”י עה”פ: שהעומד בו .. יכול לומר אתמול, אבל אינו יכול לומר אתמול שלשום, שהרי לפני ראשון לא הי’ יום).

(28) מלשון רבינו שתיקון הטעם לפגם ע”י החריפות שבתורה הוא “ע”י אור הבא מן החושך”, משמע, שיתרון האור שבחריפות הוא לא רק לאחרי בירור הקושיות, אלא שמלכתחילה (עוד לפני בירור הקושיות) ה”ז סוג אור שיש בו מעלת ותכונת החריפות לתקן החושך, ומצד אור זה דוקא מתעוררת הקושיא (כלשון רבינו לעיל שהחריף (דוקא) “מגלה שעדיין ישנו הסתור כו”, משא”כ מי שאינו חריף אינו יודע שיש קושיא בדבר), ואז מתרצה וכו’.

(29) ראה טושו”ע ואדה”ז אור”ח סתנ”ה.

(30) ראה ב”י לטור יו”ד סק”ג (ד”ה ומ”ש ומיקרייא בת יומא): “התוס’ כתבו .. דמשמע מדברי רש”י דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת”. ובתוד”ה בת יומא ע”ז עו, רע”א: “פירש בקונטרס שבישל בה עובד כוכבים היום, אבל אם בישל בה אתמול כבר הופג טעמו בלינת לילה, משמע לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת. וכן פר”ת דלינת לילה פוגמת” (אבל להלכה — פסק בטושו”ע שם ש”נקראת בת יומה כל זמן שלא שהתה מעת לעת”. ולכן, שאלת רבינו על מים שלנו (לינת לילה בלבד, ולא מעת לעת) היא רק לדעת רש”י ור”ת).

(* בעירובין שם: “תפתה .. שכל המתפתה ביצרו נופל שם”, אבל רבינו מביא מב”ר דוקא, ששם מדייק תיבת “אתמול”.

וסבורים השומעין שמים שלו הוא אומר, ואייתו כולי עלמא חצבייהו לבקש ממנו המים שלו, ואז אמר להם "מיא דביתו אמריי" ("דביתו — תרגום של לנו", היינו, "שלנו בלילה, מפני שבימי ניסן המעיינות חמין .. הלכך מלינן בלילה ומצטננין"³¹),

ולכאורה, מתחילה אפשר הי' לומר כן ("מיא דביתו") כדי שלא יטעו שמים שלו הוא אומר, ולמה דרש תחילה באופן שיש מקום לטעות?

[אף שאפ"ל שלא אמר מתחילה "מיא דביתו", אלא "מים שלנו" דוקא, משום דאמר בלשון רבו (ובפרש"י: שהיו דורשין בלשון הקודש), אף שיש לטעות עי"ז, וכמו בעדיות פ"א מ"ג: "הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלין המקוה, אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו" (שמעי' ואבטליון הם רבותיהם של שמאי והלל .. והיו גרים ונשאר בשפתם לעגי שפת העובדי כוכבים, והיו אומרים אין במקום הין, והלל הי' אומר כן, מלא אין, כמו ששמע מהם³²)],

אלא — הטעם שדרש "מים שלנו" (ולא "מיא דביתו"), הוא, משום שכן הוא (ברוחניות הענינים) אליבא דאמת, שהמים צריכים להיות שלנו ("מים שלו", היינו, מים דקדושה),

ואז — אין ליראות (להתיירא) גם אם ילינו הלילה (אף שבדרך כלל לינת לילה — שנעשה מאתמול — הו"ע השייך ללעו"ז, שנותן טעם לפגם).

[והוא ע"ד דרש ד"אל תקרי כו' אלא כו', שצריכין להתקיים שניהם, כי, הדרש אינו מבטל הפירוש הפשוט, אלא מוסיף עוד פירוש. ועד"ז בנדו"ד, שזה ש"אמר להו אנא במיא דביתו אמריי", אינו מבטל דרשתו הקודמת "מים שלנו" ("מים שלו"), אלא מוסיף על זה. — לעיין בלקו"ת פ' ראה בהדרושים דבניך ובוניך³³, ובשל"ה כללים³⁴].

(31) פרש"י שם.

(32) פיהמ"ש להרמב"ם.

(33) ושם (כט, א ואילך): "וצ"ל מה הוצרכו להוכיח ממה שאמרו אל תקרי בניך אלא בוניך, הא גם מהכתיב בניך למודי ה' יש להוכיח כן דקאי על ת"ח שהן הן למודי ה' והן הן מרבים שלום", ומבאר, שהם שני ענינים שבאים זא"ז: "וכל בניך למודי הוי', בניך הם למודי הוי' שמקבלים מבחי' י"ה להיות בחי' רוי' וזהו עסק התפלה, ואח"כ נעשו בחי' בוניך בעסק התורה בבחי' עול תורה, ועי"ז נעשה רוב שלום כו'". — ומזה מוכח שהדרש דא"ת הוא באופן ששניהם קיימים.

(34) ושם (חלק תושבע"פ "כלל לשונות סוגיות" (תג, א)): "וקבלתי כל מקום שאמרו אל

ד. ועדיין צ"ע — שהרי הביאור דלעיל הוא שאין להתיירא גם אם המים ילינו הלילה, היינו, שאפשר גם מים שלנו, אבל מהו הטעם דדוקא מים שלנו בעינן.

ובאוה"ת ויצא, בדרוש שכותרתו "ל' התו"א ויצא עם הגהות" בסופו³⁵, איתא:

ענין אין לשין מצה אלא במים שלנו, שיהי' ע"ד מים תחתונים בוכים³⁶, שהוא התעוררות רחמים.

וזוהו ג"כ ענין "ליני הלילה והי' בבוקר"³⁷, שע"י "ליני הלילה" בבחי' מים בוכים, מזה יומשך "והי' בבוקר" — לעוה"ב (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א³⁸).

ובזה (במים שלנו, ליני הלילה, בבחי' מים בוכים) לשין מצה, שהיא לחם עוני, בחי' אתכפיא³⁹. ועי"ז יומשך "והי' בבוקר", לעוה"ב, שזהו שמצה סימן לגאולה, וכמ"ש⁴⁰ "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה וכו' עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם".

תקרי הוא משום שיש איזה קושי' המורי' כן שלא לקרי כך אלא כך, כמו אל תקרי בניך אלא בוניך .. כי תיבת בניך (הב') מיותר, מאחר ברישא וכל בניך למודי ה' די לו לומר וכל בניך למודי ה' ורב שלומם".

וי"ל כוונת רבינו, שגם מדברי השל"ה משמע שהדרש דא"ת הוא באופן ששניהם קיימים, דאל"כ, לשם מה נכתב מתחילה באופן שיש קושיא, ולא נכתב מתחילה כהמסקנא ד"אל תקרי כו' אלא כו'", אלא עכצ"ל ששניהם קיימים*.

(35) קצח, סע"ב.

(36) ראה תקו"ז ת"ה (יט, סע"ב). ת"מ (פ, א).

(37) רות ג, יג.

(38) ושם: "ליני בעוה"ז שדומה ללילה, והי' בבוקר זה העוה"ב שכולו בוקר".

(39) ראה תו"א ויקהל פט, ג. ובכ"מ.

(40) בנוסח ההגדה של פסח — מפסחים קטז, רע"ב.

(* ולהעיר שבמק"א (לקו"ש חכ"א ע' 24) מציין רבינו על זה שהדרש דא"ת הוא באופן ששניהם קיימים: ראה ס' הליכות אלי ס"ג. ועיין מו"נ ח"ג פמ"ג. שו"ת הרדב"ז ח"ג תשובה אלף סח (תרמ"ג). אנציק' תלמודית ח"ב מע' אל תקרי.

ידוע גודל ערך הזמן, אשר כל רגע החולף ועובר א"א להחזירו
 ואמרז"ל אשר הימים שנתנו לו מן השמים לחיות בהם כימי שנותיו
 לא ניתנו לבטלה אפילו שעה אחת יתרה על השיעור ששיערו כמה הוא
 צריך להשלים את נפשו (תו"א ד"ה לא תהי' משכלה)

ועי"ז יובן גודל ועומק הפלוגתא דרע"ק ורבנן (יבמות נ' ע"א) אם
 מוסיפין לו על שנותיו, שאין זה הוספת שנות חיים בלבד אלא שנוי עקרי
 בנשמתו. ועיי"ש בתוד"ה משלו דאין זה תוספות כו' דצ"ע הטעם ע"פ
 פשוטו. וע"פ הנ"ל ניחא שהוא ע"ד מרז"ל () זכה נוטל חלקו וחלק
 חברו

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)

ידוע גודל ערך הזמן, אשר כל רגע החולף ועובר אי אפשר להחזירו.

ואמרו רז"ל אשר "הימים שנתנו לו מן השמים לחיות בהם כימי שנותיו לא ניתנו לבטלה אפילו שעה אחת יתירה על השיעור ששיערו כמה הוא צריך להשלים את נפשו" (תו"א משפטים ד"ה לא תהי' משכלה:).

ועי"ז יובן גודל ועומק הפלוגתא דר' עקיבא ורבנן (יבמות נ' ע"א) אם מוסיפין לו על שנותיו: "את מספר ימיך אמלא", אלו שני דורות (שנים שפוסקין לאדם בשעת לידתו¹), זכה משלימין לו כו', דברי ר' עקיבא, וחכמים אומרים זכה מוסיפים לו כו" — שהטעם דר' עקיבא ש(רק משלימין, ו) לא מוסיפים, הוא, מפני שאין זה הוספת שנות חיים בלבד, אלא שינוי עיקרי בנשמתו (כי מספר שנות החיים מדוייק הוא לפי מה שצריך להשלים נפשו).

ועיי"ש בתוד"ה משלו גבי "הא דאמר בפ"ק דחגיגה (דף ד: ושם) .. כי חזינן צורבא מרבנן דמעבר אמילי" (מעביר על מדותיו) מוסיפין ליי" שנות חיו של מי שמת קודם זמנו, "דניחא אפילו לר"ע דאין זה תוספת כיון שנגזרו לשום אדם" — דצ"ע הטעם ע"פ פשוטו, דמה בכך ששנים אלה "נגזרו לשום אדם", שמשום זה לא יחשב "תוספת" ביחס לאדם אחר.

וע"פ הנ"ל (שמספר השנים הם לפי צורך שלימות הנפש) ניחא — שהוא ע"ד מאמר רז"ל (חגיגה טו, א) זכה נוטל חלקו וחלק חבירו, ובמילא נוטל גם מספר השנים שלא הספיק לחבירו להשלים נפשו, ושנים אלה — "שנגזרו לשום אדם" — אינם בגדר של הוספה, כיון שניתנו לפי הצורך לשלימות הנפש.

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)

(1) עט, סע"ב.

(2) משפטים כג, כו.

(3) פרש"י יבמות שם.

(4) פרש"י חגיגה שם.